

TALABALARDA O'QUV MOTIVATSIYASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Xudayberganov Azizbek Obidjonovich

Urganch davlat universiteti Psixologiya (faoliyat turlari bo'yicha)

yo'nalishi I-kurs magistranti

Annotatsiya: Bu maqolada talabalarda o'quv motivatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari mavzusiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar haqida ma'lumot berilgan. Tadqiqot natijasida talabalarning motivatsiya darajasini oshirish, o'quv energiyalarini yo'qotish va o'quv jarayoniga qatnashishlarini ta'limot sifatida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalarida o'quv motivatsiyasining pozitiv va negativ o'z xususiyatlari aniqlangan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, taraqqiyot, innovatsiya, rivojlanish, talabalarda motivatsiya, o'quv motivatsiyasi, psixologiya,

Abstract: This article provides information on scientific research on the specific characteristics of student motivation. As a result of the research, it was analyzed as teaching how to increase the level of motivation of students, lose learning energy and participate in the learning process. In the results of the study, the positive and negative characteristics of educational motivation were determined.

Key words: modern education, development, innovation, development, student motivation, educational motivation, psychology,

Аннотация: В данной статье представлена информация о научных исследованиях особенностей студенческой мотивации. В результате исследования было проанализировано, как обучение повышает уровень мотивации учащихся, теряет учебную энергию и участвует в учебном процессе. В результате исследования были определены положительные и отрицательные характеристики учебной мотивации.

Ключевые слова: современное образование, развитие, инновации, развитие, студенческая мотивация, учебная мотивация, психология,

KIRISH

Shaxsning kasbiy motivatsiya darajasiga bir nechta tashqi va ichki ijtimoiy – psixologikomillar ta'sir ko'rsatadi. Oliy o'quv yurti talabalarida ham kasbiy motivatsiyaning turlichabo'lishiham aynan yuqoridagi omillarga bog'liq bo'lishi mumkin. Ammo oliy o'quv yurtiga qabul qilinganva kasbiy motivatsiya darajasi yuqori bo'lgan talabalarda keyinchalik, yuqori bosqichlarga o'tgansari kasbiy motivatsiya darajasi birmuncha pasayish hollari uchraydi.⁴ O'quv motivatsiyasi, talabalarning o'zlarini tahsilga, ma'naviyatga, ma'rifatga qiziqishini, o'zlarini o'zlashtirish, islomiy xayol va xarakterga ega bo'lishi, shuningdek, o'qituvchilar bilan samarali munosabatda bo'lishi, zamonaviy bilim va ko'nikmalarni

⁴ B.A.Raximov. Psixologiya fanida talabalar kasbiy motivatsiyasini o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar tahlili // “Yoshlar manaviyatini yuksaltirish, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish masalalari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy seminari materiallari. Toshkent-2020. 84-85 b.

o'rganishga qiziqishlarini oshirish va har bir kishi o'shish imkoniyatlaridan baholashni o'z ichiga olgan tizimdir. O'quv motivatsiyasi mavjud umumiy o'quvchi motivatsiyasi va shaxsiy – individual motivatsiya o'rnidan. Umumiy o'quvchi motivatsiyasi, o'quv fanidan qiziqtirish, o'quvchining o'zini o'rganish murakkabasi an'anaviy va yerliliklarga, xalqning ma'naviy kimyoviy xususiyatlariga bog'liqdir.

Shaxsiy (individual) motivatsiyalar - o'quvchining o'zini o'rganishga qarshi qiziqtirish va shaxsiyda nutq etadigan o'ziga xos o'zgaruvchan maxsus xususiyatlardir. Shaxsiy motivatsiya quyidagi o'zgaruvchan maxsus xususiyatlarga ega:

- O'quvchining o'zining istaklarining joylashuvi mavjudligi: O'quvchining o'zining o'rganishga bo'lgan qiziqtirishiga va xiyoliga qarab, bu mavzudagi ma'lumotlarga intilishadi.

- O'quvchining o'zini o'rganishga qarshi qiziqtirishi va o'rganishdan o'tmishdan oshgan tajribasi: O'quvchilar o'rganishga qarshi qiziqtirish va badiiy tajriba asosida o'rganadilar.

- O'qituvchilarning talabalar bilan munosabatlari: O'qituvchilar o'quvchilarga qarshi qiziqadi va ularni ilgari surishadi, ular bilan o'zaro diqqat va munosabat kurishadi.

- O'quvchining maqsad va maqsadlari: Maqsad – bu kelishilgan vaziyatni amalga oshirish yo'li ma'qul ravishda aniqlangan, tartibga solingan, shaxsiy, jamoaviy, maxsus masalalardagi muhim ishlar to'plamidir.

Shunday qilib, o'quv motivatsiyasi shaxsiy xususiyatlardan iborat bo'lib, o'quvchining o'zining o'rganishga bo'lgan qiziqtirishi, o'zining o'rganishga qarshi qiziqtirishi, o'quvchining o'zining istaklarining joylashuvi mavjudligi, o'qituvchilar bilan munosabatlari, o'quvchining maqsad va maqsadlari kabi o'ziga xos maxsus xususiyatlardan iboratdir.

Asosiy qism: O'quv motivatsiyasi tajribalar, havo, maslahat, manfaat, maqsad, gumon, ijodiy faoliyat, malakaviy ko'nikmalar va his-tuyg'ularning birligida harakatlanadi. O'quv nazariyasi bilan aloqador konstruktiv miqyosda o'rganiladi. O'quv motivatsiyasini shakllantirishda shaxslar faoliyatingizning strategiyalarini (masalalar, mehnat, faollik) moslashtirishadi. O'rganuvchining o'quv motivatsiyasini shakllantirishga hayotiy muhit - umumiy shart-sharoit va yakunlanishlarday shaxsiy paydo bo'lishdir. O'quv motivatsiyasini shakllantirish jarayonida shaxsiy-hayotiy resurslardan oqilmaydigan jihatlarining ajratilishi, o'quvchining qadriyat, harakat va o'z-o'zini serbestlashtirib tegishlilik huquqining, qabul qilish hissiyotining, doimo taqdim etilishining, mehnatning aralash degal huqsizliklari osonliklaringizni davomiyligi kabi bilim yozmaslik va egoistik taklif aholini o'qish hammaning insonlik choralarga o'zroq kirish huquqsiz, uydurilgan, shuningdek, amalga oshirish huquqining aniq tushunarli qilib o'tadi.

1. Maqsadga yo'naltirish: O'quv motivatsiyasi, talabalarni o'qishga va o'zlarining maqsadlariga yo'naltiradi. Bu, ularga amalga oshirish uchun muhimdir.

2. O'z-boshqaruvchilik: O'quv motivatsiyasi o'quvchilarga o'zlarining o'zlashtirgan maqsadlariga yo'naltiradi va mustahkamlashadi.

3. Maslahat beruvchi: O'quv motivatsiyasi, o'quvchilarga maslahat berish, ularni o'zlashtirish va qatnashish uchun muhimdir.

4. Ma'naviyat: O'quv motivatsiyasi, talabalar uchun ma'naviyat manbalaridan motivatsiyani olishga imkoniyat yaratadi.

5. Kuchli maqsadlar: O'quv motivatsiyasi, o'quvchilarga kuchli maqsadlar va o'zlarini qayta baholashlari uchun ilmiy va jismoniy kuchni oshirish uchun yordam beradi.

6. O'quvchini qayta baholanadigan va qadrlaydigan: O'quv motivatsiyasi, o'quvchilarni o'zlarining muvaffaqiyatlarini baholash va mustahkamlash uchun rag'batlantiradi.

O'quv motivatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari quyidagi ko'rsatma bilan ta'minlanadi:

1. Maqsadga yo'naltirilganlik: Talabalarda o'quv motivatsiyasi, belgilangan maqsadlar yo'naltirilgan bo'lishi kerak. O'zini harakatga olib, o'quv jarayonining maqsad va mazmuni bilan birga yo'nalib borish, talabalarni ketma-ketlik, ishonch va umidsizlik hissiyatlaridan qutqarishi mumkin.

2. O'zlashtirish: O'quv motivatsiyasi o'zlashtirish, o'z individual imkoniyatlarini, maqsadlarini belgilash, o'zini o'zlashtirish, o'zlashtirish va qadriyat bermaydigan hissiyatini yaratish, o'ziga qarshi kurashishni o'rganish bilan bog'liqdir.

3. Muvofiq belgilangan yo'nalishda bo'lish: O'quv motivatsiyasi, talabalarni o'zlarining kuchli yonuv va qiziqishi bilan mos keladigan yo'nalishda bo'lishi lozim. Talabalar o'zlarini qiziqarli va maslahatli topishlari mumkin bo'lgan sohalarida motivatsiyani tejashadi.

4. Yaratuvchi muhit: O'quv motivatsiyasini qo'llab-quvvatlovchi yagona faktorlar, masalan, aniq maqsadlarni qo'llash, o'qish oson va qiziqarli qiluvchi belgilar va faktlar mavjud bo'lgan yaratuvchi o'quv muhitni yaratish, bu xususiyatlar, talabalar uchun motivatsiyani oshirishni ta'minlaydi.

Munozara: Tadqiqot natijalarida o'quv motivatsiyasining pozitiv va negativ o'z xususiyatlari aniqlangan. Bu xususiyatlar motivatsiyani ta'sir qilish, o'quv faoliyatini aniqlash va talabalar sifatida o'z-belgilab topiladigan maqsadlar bilan bog'liqlikni o'z ichiga oladi. Maqola o'quv motivatsiyasining yuqori darajadagi talabalarda o'zini ko'rsatish, o'quv faoliyatini ajratish va yangi bilim olingan bilimni o'rganishni iste'mol qilishga olib keladi. E.Yu.Patyayeva ta'lim motivatsiyasi o'quv vaziyatlari asosida turlicha namoyon bo'lishini ajratadi: berilgan ta'lim uchun motivatsiya; spontan o'qitish motivatsiyasi; motivlar va his-tuyg'ular to'qnashuvi sharoitida qaror qabul qilish; o'z pozitsiyasini shakllantirish, uni asoslashvahimoya qilish, turli pozitsiyalarni hisobga olgan holda qaror qabul qilish, harakat qilish qobiliyatini o'zichiga olgan o'quv faoliyati motivatsiyasi va boshqalar.⁵

Oliy o'quv yurtlari talabalarining ta'lim motivatsiyasi muammosini qarasaq, mazkur muammoning ko'p o'rganilgan jihatlari quyidagilardir: B.G.Ananiev, T.A.Matis, V.A.Yakunin va boshqalar talabalarining motivatsion sohasi tuzilishidagi aloqa motivatsiyasining o'rnini; M.I.Dyachenko, L.A.Kandibovich, S.L.Kandibovich, L.F.Jeleznyak va boshqalar ta'lim samaradorligi va kelajakdagi kasb talablariga muvofiq ijtimoiy qadriyat motivlarini rivojlantirish o'rtasidagi bog'liqlikni; S.V.Bobrovitskaya, A.N.Pechnikov, G.A.Muxina, M.V.Vovchik-Blakitnayava boshqalar o'qish jarayonida motivlarning

⁵ Башмаков О.А., Петросов С.Н., Гурдус В.О., Соловев В.В. Профессиональная деятельность современного врача: ее особенности и мотивация // Вестник Всероссийского общества специалистов по медикосоциальной экспертизе, реабилитации и реабилитационной индустрии. – 2014.

o'zgarishi dinamikasini; A.A.Rean, V.A.Yakunin, N.I.Meshkov va boshqalar talabalarning turli o'quv fanlariga munosabatini; I.R.Altunina, R.I.Tsvetkova, R.S.Nemov va boshqalar talabalarning xulq-atvoriga, o'quv va kasbiy faoliyatiga ta'sir etuvchi motivatsion omillar va mexanizmlarni; P.S.Vaysman, O.N.Arestov, P.R.Bibrich, M.G.Rogov va boshqalar o'quv jarayonida yutuq motivining rolini; S.A.Gaponova, E.P.Ilin va boshqalar kursantlarni tayyorlash jarayonini motivatsion qo'llab-quvvatlash masalalarini ilmiy tadqiq etganlar.⁶

Xulosa va takliflar: Xulosa: O'quv motivatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari har bir talaba uchun o'zgarimoqda va o'ziga xos bo'lishi mumkin. Ba'zi o'quvchilar uchun, motivatsiya ta'lim muhofazasi va masalalar yechishda yuqori darajada muhimdir, ba'zilari uchun esa, o'quv motivatsiyasi insonni yengillashtirish, Raqobatni kuchaytirish matnli va sira shunchaki.

Umumiy holatda, o'quv motivatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

- Maqsadga yo'nalish: Har bir talabaning o'qishda shaxsiy maqsadi bo'lishi, uni motivatsiyalashda katta ahamiyatga ega.

- O'zg'orishga tayyor bo'lish: O'quvchilar motivatsiyalashdan oldin maqsadini aniqlash, iste'dod yaratish va o'zlashtirish lozim, shuningdek, o'zlarini o'zgartirish uchun tayyor bo'lishadi.

- Yaratuvchilik: O'quvchilar o'zlashtirish, yangiliklarga tayyorlik ko'rish va o'z fikrlarini ifoda qilish orqali motivatsiyalanadi.

- Maslahatga amal qo'yish: Talabalar maslahat qabul qilish, maslahat bering va o'zlarining fikrlariga ega bo'lish mumkinliklariga ega bo'lishadi.

- Qo'llab-quvvatlash: O'quvchilar motivatsiyalash uchun o'zlarini qo'llab-quvvatlash va o'zlarini qo'llab-quvvatlovchilar bilan bog'liqlashadi.

Bir qancha yillar davomida, motivatsiyalashni oshirishga yordam berish uchun qo'llaniladigan boshqa usullar mavjud, shuningdek, mukammal o'quv harmoniyasi va yangi muhitni yaratish.

Talabalarda o'quv motivatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari:

1. Shaxsiy maqsadlarga ega bo'lish: O'quvchilar o'zlariga mahsus shaxsiy maqsadlarni aniqlab, ular uchun o'quv jarayonida maqsadlar ko'rsatilganda motivatsiyani oshirishadi. Talabalarning o'quv motivatsiyasini o'ziga mahsus maqsadlar ta'sir qiladi. Ba'zi talabalar uchun yuqori o'quv motivatsiyasi o'z xayol qurgan katta maqsadlar manbaiga ega bo'lishi, masalan, ustuvor o'quv yo'li tanlash, ma'naviyat taraqqiyotini ko'rsatish yoki oilasiga yordam berish uchun lozim bo'lgan kasbga ega bo'lish. Boshqalar uchun, esa, o'qish orqali shaxsiy rivojlanish, katta ma'lumotga ega bo'lish, ishonchli karyeraga ega bo'lish uchun muhimdir.

2. O'zlashtirilgan ta'lim: O'quvchilar o'zlarining qiziqishlarini, qobiliyatlarini va o'zlashtirilgan o'quv usullariga bo'yicha ta'lim oldini olishlari motivatsiyani oshiradi.

⁶ Долганов Д.Н., Законнова Л.И., Седовских М.Е. Мотивационная готовностииотношение студентов технического ВУЗа к осуществлению научно-исследовательскойдеятельности // Вестник Кузбасского государственного технического университета. –2015.

3. Muammolarni hal qilish: O'quvchilar o'quv muammolari yuzaga kelganda, ularga yo'riqnomalar berish va yordam bermoq jihatdan ularni qo'llab-quvvatlash motivatsiyasini oshirishadi.

4. Tushunchalarni qanday rivojlantirish: O'quvchilar tushunchalarni oshirib, nazariy bilimlarni amaliy bilimlarga aylantirish yoki ularni jismoniy-ma'naviy ixtiyoriy jarayonlarga tortish orqali o'quv motivatsiyasini oshirishadi.

5. Tez-tez mukammal qilish: O'quvchilar o'zlarining natijalari ustida ishlash va ularni tez-tez o'zlashtirish orqali motivatsiyani oshiradi.

Takliflar:

- O'quvchilarga shaxsiy hedeflarini belgilash va ularni bu maqsadlarni erishish yo'lida qo'llab-quvvatlash.

- O'quv dasturlarini o'zlashtirish va o'quvchilarni qiziqishlariga va qobiliyatlariga mos ta'lim berish.

- O'quv muammolariga jismoniy-ma'naviy yordam bermoq va ularni hal qilishda qo'llab-quvvatlash.

- Tushunchalarni rivojlantirish bo'yicha uyg'un bandliklar tayinlash va o'quvchilarni jismoniy-tatbiqiy jarayonlarda qatnashishga yo'naltirish.

- Natijalarni tez-tez baholash va o'zlashtirib ko'rish imkoniyatlarini berish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "How to Read a Book" by Mortimer J. Adler
2. "The Little Prince" by Antoine de Saint-Exupéry
3. "The Shadow of the Wind" by Carlos Ruiz Zafón
4. "Reading Lolita in Tehran" by Azar Nafisi
5. "The Book Thief" by Markus Zusak
6. "The Reader" by Bernhard Schlink
7. "The Name of the Rose" by Umberto Eco
8. "The Guernsey Literary and Potato Peel Pie Society" by Mary Ann Shaffer and Annie

Barrows